

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

СЛЬОТА ЮЛІЯ ГЕННАДІЇВНА

УДК 346.543(477):339

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ
В СОТ**

12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент **Білоусов Євген Миколайович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри міжнародного права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Шаповалова Ольга Вікторівна**, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, завідувач кафедри господарського права;

кандидат юридичних наук, доцент **Зуєва Оксана Анатоліївна**, Академія митної служби України, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін.

Захист відбудеться 29 травня 2015 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м.Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (61024, м.Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано 24 квітня 2015 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.Ю. Уркевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку інвестиційних процесів в Україні відбулися значні зрушення – приєднання до СОТ створило якісно нові умови для реалізації суб'єктами господарювання інвестиційних ініціатив, а для держави з'явилися нові можливості досягнення цілей інвестиційно-інноваційної політики. Разом із тим, це викликало необхідність запровадження відповідних новацій у процесі господарсько-правового регулювання інвестиційної діяльності, зокрема створення належної системи державних гарантій інвестиційної діяльності; розробки інструментів стимулювання інвестиційної активності вітчизняних та закордонних інвесторів; удосконалення окремих напрямів нормативно-правового забезпечення інвестиційних відносин, у тому числі з урахуванням вимог системи права СОТ.

Необхідність теоретичного та практичного вирішення проблем подальшої гармонізації вітчизняного законодавства й системи права СОТ, а також потреба в підвищенні ефективності господарсько-правового забезпечення інвестиційних відносин та їх державного регулювання, зумовили вибір теми, актуальність і спрямування цього дисертаційного дослідження.

Інвестиційні відносини та їх законодавче забезпечення, державна інвестиційна політика та її реагування на тенденції міжнародно-правового регулювання інвестиційних процесів завжди становили значний інтерес для українських та зарубіжних науковців як у сфері економіки, так і в сфері права та державного управління. Разом із тим, в українській правовій науці не проводилося комплексного системного дослідження правових засад здійснення інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ.

Загальнотеоретичним та методологічним питанням реалізації інвестиційної діяльності присвячено праці В. В. Зубленка, О. В. Носової, А. А. Пересади, О. Б. Трояновської, В. Г. Федоренка, А. В. Череп, В. Д. Чернадчук, Б. А. Чуб, Б. М. Щукіна та ін. Проблеми нормативно-правового регулювання інвестиційних відносин досліджували О. А. Беляневич, О. М. Вінник, О. В. Гарагонич, Д. В. Задихайло, Г. Л. Знаменський, В. В. Кафарський, В. В. Кудрявцева, Л. Ф. Новикова, О. М. Пасенюк, Г. С. Стефанишин, М. Г. Судоргін, О. В. Шаповалова, В. С. Щербина та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і в

межах цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації 0111U000962).

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є розробка рекомендацій щодо вдосконалення господарсько-правового регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ, формулювання практичних положень щодо надання системності та досягнення комплексності законодавчого забезпечення інвестиційних відносин у контексті гармонізації вітчизняного законодавства із системою права СОТ, визначення напрямів підвищення ефективності засобів державного регулювання інвестиційних відносин за участю інвесторів.

Для досягнення вказаної мети було поставлено низку завдань, що конкретизують окремі напрями цього дослідження, зокрема:

- визначити особливості процесу історичного розвитку законодавства про інвестиції та інвестиційну діяльність в Україні;
- охарактеризувати господарсько-правові засоби забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності в умовах членства України в СОТ;
- визначити напрями державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ;
- з'ясувати зміст нормативно-правового забезпечення державної інвестиційної політики в умовах СОТ та сформулювати пропозиції щодо напрямків його вдосконалення;
- визначити особливості наявних господарсько-правових засобів стимулювання інвестування в Україні в умовах членства в СОТ;
- дати характеристику системи державних гарантій захисту інвестицій в Україні в умовах членства в СОТ;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності нормативно-правового регулювання окремих аспектів інвестиційних відносин, удосконалення інструментів та механізмів державного регулювання інвестиційних відносин в Україні в рамках її членства в СОТ.

Об'єктом дослідження є комплекс суспільних відносин, що виникають стосовно розподілу інвестиційних ресурсів за участю держави та суб'єктів господарювання, як резидентів, так і нерезидентів, в умовах членства України в СОТ.

Предметом дослідження є господарсько-правове регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ.

Методи дослідження. Методологічну базу дисертаційної роботи становлять як загальнонаукові (історико-ретроспективного аналізу,

системний, діалектичний, абстрактно-логічний, структурного аналізу), так і спеціально-наукові (формально-юридичний, порівняльно-правовий, прогнозування, системний) методи наукового пізнання. Так, метод історико-ретроспективного аналізу було використано під час дослідження особливостей кожного етапу історичного розвитку законодавства про інвестиції та інвестиційну діяльність в Україні. Системний метод застосовувався в ході аналізу комплексу інвестиційних відносин за участю суб'єктів господарювання як унікальної ієрархічної соціально-економічної системи, а також під час аналізу сукупності механізмів, інструментів та методів управлінського впливу держави на інвестиційні процеси, що саме по собі формує системну державну інвестиційну політику. За допомогою діалектичного методу розглядалися динамічні аспекти державного регулювання інвестиційних процесів та їх господарсько-правове забезпечення. Абстрактно-логічний метод був використаний з метою узагальнення теоретичних результатів дослідження та особливостей їх практичного втілення. Метод структурного аналізу – в процесі розгляду сукупності міжнародно-правових норм, за допомогою яких відбувається регулювання інвестиційної діяльності, а також аналізу вітчизняного правового поля, що дало змогу вибудувати ієрархію нормативних актів у цій сфері. За допомогою формально-юридичного методу здійснено аналіз змісту міжнародно-правових актів та визначено можливості імплементації окремих їх норм до національного законодавства. Порівняльно-правовий метод залучено для з'ясування особливостей іноземного регулювання інвестиційної діяльності, пошуку ефективних механізмів регулювання інвестиційних процесів у рамках членства держави в СОТ у практиці закордонних країн. На основі методу прогнозування та системного методу розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняного правового поля регулювання інвестиційної діяльності в рамках членства України в СОТ та подальші напрями гармонізації національного законодавства з нормами права СОТ.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є одним із перших в Україні комплексних досліджень господарсько-правового забезпечення інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ. У результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано низку положень і висновків, що мають наукову новизну і виносяться на захист:

уперше:

– розроблено періодизацію історичного розвитку законодавства України у сфері регулювання інвестицій та інвестиційної діяльності.

Виділено сім етапів, що охоплюють становлення вітчизняного інвестиційного законодавства від початку створення механізмів регулювання інвестиційної діяльності до детальної розробки відповідного правового поля регулювання інвестиційних відносин за участю інвесторів з урахуванням міжнародно-правових норм та зобов'язань, узятих на себе Україною в процесі інтеграції до СОТ. Критерієм класифікації було обрано характер державної інвестиційної політики та вектор нормативно-правового регулювання, який визначається з огляду на тенденції зовнішньоекономічних та зовнішньоторговельних відносин країни. Так, кожен із семи етапів відрізняється якісно новою, щодо попереднього, моделлю інвестиційних відносин: середина XIX ст. – 1917 р. (становлення інвестиційних відносин та їх правового регулювання); 1917 – 1930 рр. (розвиток інвестиційних відносин у період НЕПу); 1930 – 1985 рр. (відкидання радянською доктриною потреби регулювання інвестиційних відносин); 1985 – 1991 рр. (трансформація механізмів державного регулювання інвестиційних процесів); 1991 – 2003 рр. (розвиток інвестиційного законодавства в незалежній Україні); 2003 – 2008 рр. (приведення інвестиційного законодавства до відповідності із міжнародними стандартами та нормами); 2008 р. – нинішній час (подальше вдосконалення інвестиційного законодавства);

– розроблено авторське визначення державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ, яке слід розуміти як практичну, організуючу і регулюючу дію органів державної влади на суб'єктів ринкових відносин із метою забезпечення сталого розвитку всієї економічної системи та вирішення низки соціально-економічних завдань, спрямованих на досягнення конкурентоспроможного на світових та європейських ринках рівня вітчизняного промислового виробництва шляхом його переозброєння з урахуванням засад інноваційного розвитку, залучення в цей процес іноземних та українських інвесторів і створення належної системи гарантії їх прав та інтересів, а також шляхом розробки та практичної реалізації державних цільових програм розвитку пріоритетних галузей народного господарства, що базуються на засадах інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки;

– запропоновано підвищити якість правового регулювання інвестиційної діяльності в рамках участі України в СОТ шляхом прийняття Закону України «Про правові основи співробітництва України та СОТ», в якому б містилися принципи та засади участі України в СОТ; основні межі співпраці України з іншими членами організації, зокрема у

сфері іноземного інвестування; визначався б перелік угод системи СОР, ратифікованих Україною, а також механізми вирішення суперечок, що виникають між суб'єктами господарювання – резидентами та нерезидентами – в рамках СОР;

– запропоновано систематизацію законодавства у сфері регулювання функціонування спеціальних (вільних) економічних зон у рамках стимулювання інвестиційної діяльності, зокрема в контексті залучення іноземних інвестицій, шляхом прийняття Закону України «Про створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон». У цьому законі через синтез методів кодифікації та інкорпорації пропонується об'єднати основні механізми регулювання інвестиційної діяльності в СЕЗ, які містяться в Законі України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-ХІІ, а також механізми регулювання функціонування конкретних СЕЗ, що викладені у відповідному масиві спеціального законодавства;

удосконалено:

– питання інституціонального забезпечення реалізації державної інвестиційної політики, зокрема щодо взаємодії Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України та Державного агентства екологічних інвестицій України в процесі ухвалення рішень про реалізацію інвестиційних проектів. Запропоновано внести зміни у відповідні Положення про ці агентства з метою підпорядкування Держекоінвестагентства України в усіх питаннях, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проектів Держекоінвестпроекту України. Це усуне наявну на сьогодні неузгодженість механізмів забезпечення діяльності іноземних інвесторів у процесі реалізації екологічних інвестиційних проектів;

– підходи до розуміння використання тимчасово вільних коштів системи пенсійного забезпечення як інвестиційних ресурсів у рамках державної політики стимулювання іноземного інвестування. Передбачається, що в разі використання такого роду коштів за законодавчо встановленими пріоритетними напрямками інвестування держава гарантуватиме часткове повернення коштів у разі недоотримання прибутків. Виходячи з того, що держава проголошує залучення інвестицій у конкретні галузі промисловості, підприємства в яких найбільше потребують оновлення основних фондів та впровадження інноваційних технологій, цілком логічно, що держава ж виступає і гарантом отримання прибутків від такої інвестиційної діяльності;

– систему принципів, які покладено в основу розробки державної інвестиційної політики та формування відповідного законодавства та обґрунтовано необхідність доповнення цієї системи такими принципами:

а) принципом пріоритету національних інтересів – передбачає визначення напрямів інвестиційної політики, виходячи з пріоритетності потреб національної економіки та виробничої сфери;

б) принципом дотримання зобов'язань за Угодами системи СОТ – полягає в тому, що при розробленні основних засад та визначенні напрямів державного регулювання інвестиційної діяльності органи виконавчої влади, залучені до цього процесу, повинні дотримуватися сукупності зобов'язань, узятих на себе Україною за Угодами системи СОТ.

в) принципом диверсифікації – полягає в тому, що держава на різних територіях розвиває різні напрями інвестиційної діяльності;

г) принципом спеціалізації, який передбачає, що кожен регіон повинен мати власну спеціалізацію інвестиційно-інноваційної діяльності;

д) принципом рівномірності розвитку територій, який певним чином об'єднує в собі обидва викладені вище принципи й передбачає те, що незалежно від пріоритетних напрямів інвестиційного розвитку території держава повинна таким чином розробляти напрями та заходи інвестиційної політики, щоб не допускати економічної дискримінації окремих регіонів або дисбалансу в їх розвитку.

– підходи щодо оподаткування інвестиційної діяльності, зокрема запропоновано вдосконалення порядку адміністрування податкових платежів за договорами у сфері інтелектуальної власності та підвищення якості правового регулювання оподаткування нерезидентів шляхом удосконалення порядку адміністрування так званого «податку на репатріацію»;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні та практичні питання гармонізації вітчизняного законодавства та норм СОТ у сфері регулювання інвестицій, зокрема норм, які містяться в Угоді про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (далі – ТРИМС), в результаті чого розроблено напрями оптимізації правового регулювання окремих аспектів інвестиційних відносин за участю іноземних інвесторів, зокрема у сфері гарантування їх прав та інтересів, стимулювання інвестиційної діяльності;

– теза про необхідність систематизації інвестиційного законодавства шляхом прийняття Інвестиційного кодексу України з

акцентом на усунення суперечностей чинного інвестиційного законодавства в контексті регулювання іноземного інвестування у разі його прийняття;

– пропозиції щодо створення оптимального механізму гарантування прав та інтересів іноземних інвесторів, який передбачав би залучення до інвестиційних відносин за участю іноземних інвесторів спеціалізованої установи, яка виконуватиме роль гаранта прав та інтересів таких інвесторів із деталізацією засад створення та функціонування названої установи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані за результатами проведеного дослідження висновки і сформульовані пропозиції можуть бути використані:

- у *науково-дослідницькій роботі*: як підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері інвестування;

- у *навчально-методичному процесі*: під час викладання навчальних дисциплін «Господарське право», «Інвестиційне право», при підготовці підручників, навчальної і методичної літератури;

- у *правотворчості*: для використання у законотворчій діяльності, зокрема, під час роботи над удосконаленням законодавства України у сфері інвестування;

- у *правозастосуванні*: для підвищення ефективності діяльності правозастосовних органів в досліджуваній сфері.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки, викладені в дисертації, доповідалися та обговорювалися на таких науково-практичних конференціях та форумах: VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 19-20 березня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Осінні наукові читання-2012» (м. Київ, 28 листопада 2012 р.).

Публікації. На основі положень та результатів дисертації автором підготовлено сім наукових публікацій, з яких чотири розміщено у фахових наукових виданнях, одна в інших виданнях, та двоє тез наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Мета, завдання та предмет дисертації зумовили структуру роботи, яка складається зі вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (372 найменування, які розташовані на 44 сторінках), а також 1 таблиці. Загальний обсяг дисертації – 224 сторінки, із них основного тексту – 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, здійснюється аналіз сучасних наукових розробок із проблематики дисертаційної роботи, визначається її мета, завдання, а також методологічний інструментарій, об'єкт та предмет дослідження, розкривається новизна отриманих результатів та їх практичне значення.

У **розділі 1 «Стан і тенденції законодавчого регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ»** проаналізовано теоретичні та практичні аспекти регулювання інвестиційної діяльності в Україні в умовах її членства в СОТ.

У *підрозділі 1.1 «Із історії розвитку законодавства про інвестиції та інвестиційну діяльність в Україні»* подано ґрунтовний ретроспективний аналіз розвитку законодавчого регулювання інвестиційної діяльності на території України. Установлено, що інвестиційне законодавство покликане забезпечити єдину мету – ефективну реалізацію комплексної державної економічної політики. У цьому аспекті іноземні та вітчизняні інвестиції розглядаються як додаткові фінансові ресурси для вирішення найбільш гострих проблем економічного розвитку, залучення яких повинно відбуватися виважено, з урахуванням реальної потреби національної економіки. Необхідність залучати такі ресурси виникала протягом усього періоду розвитку економічних відносин, а тому за результатами проведеного аналізу здобувачем виокремлено сім етапів розвитку законодавства, в межах якого відбувалося регулювання інвестиційної діяльності.

У *підрозділі 1.2 «Господарсько-правове забезпечення інвестиційної діяльності в системі СОТ»* проаналізовано правове регулювання інвестиційної діяльності в межах СОТ. Установлено, що потреба уніфікувати правове регулювання інвестиційних відносин між своїми членами на рівні СОТ викликана створенням єдиного економічного простору, в межах якого здійснюється світова торгівля, переміщення валютних та фінансових ресурсів.

За результатом аналізу змісту Угоди про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (ТРИМС) та механізмів правового регулювання, які вона містить, установлено, що її укладання більшою мірою відповідає інтересам країн-експортерів капіталовкладень та інтересам транснаціональних корпорацій як основних інвесторів.

Підрозділ 1.3 «Господарсько-правове забезпечення інвестиційної діяльності в Україні в контексті членства в СОТ» присвячено аналізу

вітчизняного законодавства регулювання інвестиційних відносин. Зазначається, що останнім часом актуалізується питання щодо функціонування комплексу так званого спеціального інвестиційного законодавства, яке детально регулює всі аспекти, пов'язані з реалізацією інвестиційних відносин, у тому числі за участю іноземних інвесторів.

За результатами здійсненого аналізу нормативно-правового регулювання інвестиційних відносин дисертантом визначено негативні риси вітчизняного інвестиційного законодавства та обґрунтовано необхідність подальшої гармонізації національного правового поля з нормами Угод СОТ. У цьому контексті запропоновано прийняти окремий законодавчий акт – Закон України «Про правові основи співробітництва України та СОТ» і розроблено його структуру.

У підрозділі 1.4 «Господарсько-правові засоби забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності в умовах членства України в СОТ» набула подальшого розвитку теза про необхідність прийняття Інноваційного кодексу України як кодифікованого нормативного акта, який би регулював основні засади інноваційної діяльності та її фінансування. Були визначені певні недоліки проекту Інноваційного кодексу України та запропоновані напрями його вдосконалення з метою якомога ефективнішої реалізації державної політики у сфері регулювання ринку інновацій та інноваційних відносин. Зокрема, встановлено, що необхідною передумовою забезпечення дієвості тих засад, які містяться в проекті, є його легітимізація шляхом законодавчого закріплення. Пропонується також переглянути роль держави у сфері інноваційної діяльності, зокрема, змістити акценти з лише формально-наглядової та стимулюючої діяльності в бік більш плідної її безпосередньої участі як суб'єкта інноваційних відносин.

У розділі 2 «Державне регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ» проаналізовано сучасну систему державного регулювання інвестиційних відносин та розроблено нові напрями його розвитку з метою підвищення ефективності механізмів правового регулювання.

У підрозділі 2.1 «Напрями державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ» розглядаються теоретичні та практичні надбання вітчизняної практики державного управління інвестиційними процесами.

Запропоновано авторське визначення державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ, яке слід розуміти як практичну, організуючу і регулюючу дію органів державної

влади на суб'єктів ринкових відносин із метою забезпечення сталого розвитку всієї економічної системи та розв'язання низки соціально-економічних завдань, спрямованих на досягнення на світових та європейських ринках конкурентоспроможного рівня вітчизняного промислового виробництва шляхом переозброєння його з урахуванням засад інноваційного розвитку, залучення в цей процес іноземних та вітчизняних інвесторів і створення належної системи гарантії їх прав та інтересів, а також шляхом розробки та практичної реалізації державних цільових програм розвитку пріоритетних галузей народного господарства, що базуються на засадах інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки.

Установлено та деталізовано найбільш пріоритетні напрями державного регулювання інвестиційної діяльності в контексті потреби подальшої гармонізації вітчизняного законодавства з вимогами системи угод СОТ.

У підрозділі 2.2 *«Зміст та основні принципи нормативно-правового забезпечення державної інвестиційної політики в умовах СОТ»* визначено вплив участі України у СОТ на зміст державного регулювання інвестиційних відносин. Установлено, що в умовах ринкової економіки державне регулювання будь-яких соціально-економічних процесів має відбуватися з урахуванням рівної участі приватного та публічного секторів у господарсько-правових відносинах.

Проаналізовано систему принципів, які покладено в основу розробки державної інвестиційної політики та формування відповідного законодавства та обґрунтовано необхідність доповнення цього переліку такими принципами: пріоритету національних інтересів; дотримання зобов'язань за системою угод СОТ; диверсифікації; спеціалізації; рівномірності розвитку територій.

Підрозділ 2.3 *«Господарсько-правові засоби стимулювання інвестування в Україні в умовах членства в СОТ»* присвячено проблемі вдосконалення системи державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності. Визначається, що стимулювання інвестування в Україні в умовах членства в СОТ є процесом, спрямованим на конкретний об'єкт управління.

Запропоновано прийняти окремий нормативний акт та деталізовано його структуру, у якому передбачалося поняття «спеціальна економічна зона», визначалися б принципи та засади управління нею, порядок і процедура її створення, а також преференції, які надаються інвесторам у межах таких зон.

У підрозділі 2.4 «Державні гарантії захисту інвестицій в Україні в умовах членства в СОТ» подано низку пропозицій до вітчизняного законодавства та нові інструменти державного регулювання захисту інвестицій в Україні.

Запропоновано механізм гарантування прав та інтересів іноземних інвесторів, який передбачає залучення до інвестиційних відносин за участю іноземних інвесторів спеціалізованої установи, яка виконуватиме роль гаранта його прав та інтересів. Це має бути небанківська установа чи організація державної форми власності, мета діяльності якої – фінансове забезпечення зобов'язань України, взятих нею при вступі до СОТ щодо вільного розвитку ринку інвестиційних ресурсів. Механізм гарантій полягатиме у тому, що після укладання інвестиційного договору між іноземним інвестором та вітчизняним підприємством перший повинен укласти договір із спеціалізованою установою (гарантом), до якого долучається і підприємство – об'єкт інвестування.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та подається вирішення наукового завдання, що полягає у встановленні змісту господарсько-правового забезпечення здійснення інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ. Основні теоретичні та практичні результати дослідження дозволяють зробити такі висновки і пропозиції:

1. Здійснено та обґрунтовано класифікацію етапів розвитку національного законодавства у сфері регулювання інвестиційних відносин за участю іноземних інвесторів. Запропоновано виділяти сім етапів, які характеризуються специфічними умовами розвитку інвестиційних процесів, що знаходить своє відображення в механізмах їх державного регулювання.

2. Визначено особливості господарсько-правового забезпечення інвестиційної діяльності в системі права СОТ. Здійснено пошук найбільш ефективних механізмів регулювання інвестиційних відносин у законодавстві країн-членів СОТ. Установлено, що Угода ТРІМС – основний нормативний акт, який регулює відносини щодо залучення та використання іноземних інвестицій у рамках СОТ – захищає інтереси окремих учасників цієї організації, завуальовано визначаючи преференційні умови для основних інвесторів – транснаціональних корпорацій, окремо акцентуючи увагу виключно на іноземних інвестиціях у сфері торгівлі.

3. У контексті розвитку відносин України та СОТ запропоновано внести низку доповнень до вітчизняного законодавства, зокрема доповнити Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» статтею 2¹ такого змісту:

«Стаття 2¹. Іноземні інвестори мають дотримуватися норм та правил, установлених в Угоді про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, інших міжнародних угодах, згоду на обов'язковість застосування яких дала Україна.

Держава не може обмежувати права іноземних інвесторів менше обсягів, передбачених в Угоді про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, якщо такі інвестиції походять із країн-членів СОТ».

4. Розроблено проект Закону України «Про правові основи співробітництва України та СОТ», спрямованого на регулювання процесу участі України в цій організації. В цьому Законі пропонується викласти основні принципи, межі та обсяги співпраці України з іншими членами СОТ у різних галузях; чітко визначити перелік Угод, ратифікованих Україною в рамках цієї організації; розробити та визначити механізми вирішення суперечностей, що виникають із приводу залучення та використання інвестиційних ресурсів у рамках участі України в СОТ. Прогнозується, що прийняття цього закону підвищить рівень довіри до України з боку інших членів СОТ, а також покращить її інвестиційний імідж.

5. Підтримано необхідність та доцільність прийняття єдиного кодифікованого акта – Інноваційного кодексу України. Недоліком Проекту Інноваційного кодексу слід вважати відсутність нормативного закріплення децентралізації інноваційних відносин, тобто створення належних умов для розвитку інноваційних відносин на регіональному рівні.

6. За результатами аналізу теоретичних засад формування та реалізації державної інвестиційної політики, з огляду на специфіку предмета цього дослідження, сформульовано та запропоновано для подальшого використання нову дефініцію, а саме: державне регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ.

7. З'ясовано, що в умовах членства України в СОТ найбільш пріоритетними напрямками державного регулювання інвестиційної діяльності є: вдосконалення нормативно-правової бази в контексті імплементації норм системи права СОТ і найбільш прогресивного закордонного досвіду в цій сфері в національне законодавство; удосконалення системи оподаткування інвестиційної діяльності;

підвищення ефективності державного управління інвестиційними процесами, зокрема спрощенням дозвільних процедур; забезпечення прозорості процедур прийняття рішень органами виконавчої влади та розширення сфери застосування інструментів електронного обліку в процесі інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання; поліпшення інвестиційного клімату приватизації шляхом законодавчого закріплення державних гарантій щодо участі іноземних інвесторів у цьому процесі; стимулювання довгострокового банківського кредитування шляхом запровадження диференційованої відсоткової ставки за комерційними кредитами на реалізацію інвестиційних проектів; розвиток фондового ринку та інфраструктури внутрішнього інвестиційного ринку; створення стабільних умов для інвестування пенсійних коштів у найбільш пріоритетні галузі економіки.

8. У сфері вдосконалення механізмів оподаткування інвестиційної діяльності запропоновано доповнити ст.160 Податкового кодексу України правовою конструкцією, яка б передбачала повноваження нерезидентів щодо сплати податку на репатріацію самостійно. Обґрунтування доцільності сплати податків самими нерезидентами полягає в тому, що в цьому випадку вони повинні нести додаткові витрати в іноземній валюті, конвертуючи її в національну для проведення відповідних розрахунків із бюджетом.

9. Запропоновано підвищити рівень прозорості процедури прийняття рішень органами виконавчої влади у сфері інвестиційних відносин шляхом вдосконалення порядку реєстрації інвестиційних проектів та ведення відповідного Державного реєстру інвестиційних проектів та проектних (інвестиційних) пропозицій. Слід передбачити можливість заповнення форми реєстраційної картки в електронному вигляді на веб-сайті Мінекономрозвитку, що й означатиме її подання. Для заповнення реєстраційної картки в електронному вигляді пропонується ввести процедуру реєстрації та ідентифікації користувачів. Також пропонується доповнити п.5 Порядку ведення Державного реєстру інвестиційних проектів та проектних (інвестиційних) пропозицій, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 650, підпунктом 3 такого змісту: «Реєстраційна картка інвестиційної пропозиції, інвестиційного проекту може подаватися в електронному вигляді шляхом заповнення відповідної форми на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку. Дата заповнення електронної форми вважається датою подання проектних (інвестиційних) пропозицій або інвестиційного проекту».

10. Із метою підвищення якості державного регулювання участі іноземних інвесторів у процесах приватизації та створення належних гарантій їх інтересів запропоновано внести зміни в Закон України «Про режим іноземного інвестування», доповнивши його статтями 7¹ та 7² такого змісту:

«Стаття 7¹. Право іноземного інвестора на участь у приватизації державного та комунального майна.

Іноземний інвестор може брати участь у приватизації об'єктів, що знаходяться в державній і комунальній власності, на умовах і в порядку, який визначається виключно законодавством України.

Придбання державного і комунального майна в процесі приватизації здійснюється на основі договорів купівлі-продажу, які укладаються між інвестором і особою, що здійснює функції продавця майна, яке приватизується. Інший порядок придбання державного і комунального майна в процесі приватизації не можливий.

Порушення цього порядку тягне за собою примусове вилучення незаконно отриманого майна із компенсацією фактичних витрат.

У разі встановлення факту умисного порушення порядку приватизації державного чи комунального майна та за наявності ознак кримінального злочину діяльність такого іноземного інвестора в Україні припиняється, а щодо його посадових осіб буде порушено досудове розслідування в порядку, передбаченому кримінальним законодавством.

Стаття 7². Державні гарантії участі іноземного інвестора в процесі приватизації державного та комунального майна.

Скасування рішення про приватизацію об'єкта, а також зміна порядку і способу приватизації в разі, якщо в приватизації об'єкта взяв участь іноземний інвестор, так само як і розірвання операцій із приватизації, можуть бути здійснені виключно в інтересах національної безпеки. У цьому разі за іноземним інвестором залишається право захисту своїх інтересів у судовому порядку».

11. Із метою підвищення ефективності державних механізмів стимулювання довготермінового банківського кредитування пропонується запровадити диференційовану процентну ставку за комерційними кредитами на реалізацію інвестиційних проектів, за якою схема виплат за кредитами матиме такий вигляд: перші 3 роки реалізації інвестиційного проекту сплачується 100 % ставки за комерційним кредитом; 3–5 років реалізації інвестиційного проекту – 85 % ставки; 6–9

років реалізації інвестиційного проекту – 70 % ставки; 10 та більше років реалізації сплачується 50 % ставки за комерційним кредитом.

12. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності в контексті стимулювання використання для цих цілей тимчасово вільних коштів пенсійної системи шляхом запровадження низки гарантій держави щодо їх повернення. Запропоновано внести зміни в Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»:

– доповнити статтю 75 частиною 7 такого змісту:

«Якщо протягом року частина суми резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду, яка була використана для інвестування в базові галузі економіки, в яких реалізуються інвестиційні та інноваційні проекти, визначені відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України, в майбутньому становить менше ніж 90 відсотків суми коштів, необхідних за результатами щорічного актуарного розрахунку для забезпечення довгострокової фінансової стабільності та виконання зобов'язань Пенсійного фонду щодо фінансування пенсій та соціальних послуг, то Національний банк України покриває різницю, що виникла, за рахунок коштів Державного бюджету України до 1 січня наступного року шляхом перерахування відповідної суми до Пенсійного фонду»;

– доповнити статтю 89 частиною 4 із таким змістом:

«Серед основних напрямів інвестиційної політики Рада Накопичувального фонду обов'язково затверджує інвестування в базові галузі економіки, в яких реалізуються інвестиційні та інноваційні проекти, визначені відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України.

У такий спосіб, гарантуючи повернення недоотриманих прибутків від інвестиційної діяльності, держава стимулює інвестування тимчасово вільних коштів Пенсійного фонду в найбільш пріоритетні галузі економіки, що дозволяє вирішувати окремі проблеми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні.

13. У контексті реалізації державної інвестиційної політики в умовах членства України в СОТ запропоновано доповнити перелік існуючих загальних та спеціальних принципів нормативно-правового забезпечення новими, зокрема: принципом пріоритету національних інтересів; принципом дотримання зобов'язань за Угодами системи СОТ; принципом спеціалізації; принципом диверсифікації; принципом рівномірності розвитку територій.

14. Запропоновано вдосконалити механізм вирішення суперечностей інституціонального забезпечення процесу державного

регулювання інвестиційної діяльності шляхом узгодження взаємовідносин між Держкоінвестагентством України та Держінвестпроектком України в процесі реалізації екологічних інвестиційних проектів із передачею функцій контролю за реалізацію таких проектів останньому. Передбачається взаємоузгодити спільні дії зазначених органів під час вибору та ухвалення найбільш перспективних інвестиційних проектів в екологічній сфері, а також підпорядкувати Держкоінвестагентство України Держінвестпроекту України в питаннях, що пов'язані з безпосередньою реалізацією такого роду проектів, та контроль останнього за ходом їх реалізації. З метою закріплення нової моделі взаємодії зазначених агентств було запропоновано внесення відповідних змін у Положення про Державне агентство екологічних інвестицій України, затверджене Указом Президента України від 13.04.2011 № 455/2011, та в Положення про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, затверджене Указом Президента України від 12.05.2011 р. № 583/2011.

15. Підтримано існуючу в сучасній вітчизняній науці господарського права тезу про необхідність систематизації інвестиційного законодавства шляхом прийняття єдиного кодифікованого акта – Інвестиційного кодексу України, який логічно узагальнив би наявне інвестиційне законодавство та містив би вдосконалені механізми регулювання інвестиційної діяльності. Окремий акцент у процесі розробки такого кодексу слід зробити на усунення суперечностей інвестиційного законодавства в контексті регулювання іноземного інвестування, зважаючи на необхідність гармонізації національного законодавства та системи права СOT.

16. Розроблено та запропоновано модель Закону України «Про створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», який базуватиметься на Законі України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-ХІІ, а також об'єднуватиме спеціальні закони, якими регулюється правовий статус існуючих на сьогодні в Україні СЕЗ. Закон України «Про СЕЗ» визначатиме порядок створення та ліквідації СЕЗ; регулюватиме окремі аспекти управління СЕЗ, зокрема встановлюватиме державні гарантії та шляхи стимулювання діяльності суб'єктів господарювання в СЕЗ, визначатиме порядок регулювання валютно-фінансових відносин у СЕЗ, порядок інвестиційної та інноваційної діяльності на території СЕЗ, а також використання трудових ресурсів у СЕЗ. Крім того, передбачається

задекларувати особливості функціонування різних СЕЗ, які стосуватимуться виключно напрямів та об'єктів інвестування.

17. Узагальнено комплекс державних гарантій захисту учасників інвестиційної діяльності, що закріплені у вітчизняному правовому полі, та виявлено низку суттєвих недоліків, зокрема в аспекті захисту іноземних інвестицій у разі зміни законодавства про іноземні інвестиції, у зв'язку з чим запропоновано продовжити десятирічний строк, указаний у ст. 8 Закону України «Про режим іноземного інвестування», на термін дії інвестиційної угоди з обов'язковим переглядом її умов у разі пролонгації та внести відповідні зміни в зазначену норму, виклавши ч. 1 ст. 8 Закону України «Про режим іноземного інвестування» в такій редакції:

«Стаття 8. Гарантії в разі зміни законодавства.

Якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в розділі II цього Закону, то на весь період дії інвестиційної угоди з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в цьому Законі. Пролонгація такої угоди після набрання чинності відповідного законодавства можлива лише в разі перегляду відповідних умов та приведення їх до відповідності із чинним на дату пролонгації законодавством, з урахуванням його змін, незалежно від обсягу змінюваних прав та обов'язків сторін».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Гладкова Ю.Г. Сучасний стан та проблеми вітчизняного нормативно-правового регулювання інвестиційних відносин за участю іноземних інвесторів, в аспекті членства України в СОТ / Ю.Г. Гладкова // *Європейські перспективи*. – 2011. – № 4. Ч.1. – С. 98 - 103.
2. Гладкова Ю.Г. Господарсько-правові засоби стимулювання інвестування в Україні в умовах членства в СОТ / Ю.Г. Гладкова // *Європейські перспективи*. – 2012. – № 2. Ч.1. – С. 167 – 173.
3. Гладкова Ю.Г. Теоретичні та практичні питання державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ / Ю.Г. Гладкова // *Наше право*. – 2012. – № 2. Ч.1. – С. 161 - 167.
4. Гладкова Ю.Г. Концептуальні засади формування системи державних гарантій захисту інвестицій в Україні/ Ю.Г. Гладкова // *Європейські перспективи*. – 2012. – № 5. – С. 130 – 138.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав

1.Гладкова Ю.Г. Принципы нормативно-правового обеспечения государственной инвестиционной политики в контексте членства Украины в ВТО / Ю.Г. Гладкова // Современные проблемы науки и образования (г. Москва, Российская Федерация). – 2013. – № 5; URL: [http:// www.science-education.ru/111-10251](http://www.science-education.ru/111-10251).

Публікації, які додатково відображають результати дисертаційного дослідження

1. Гладкова Ю.Г Україна в СОТ (економіко-правові проблеми адаптації) / Ю.Г. Гладкова // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: Збірник тез наукових доповідей VI Міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених (19-20 березня 2010 року, м. Луцьк). – Луцьк, 2010. – С. 227 - 229.

2. Гладкова Ю.Г. Закордонний досвід захисту іноземних інвестицій країнами-членами СОТ / Ю.Г. Гладкова // Осінні наукові читання: Збірка наукових праць за матеріалами Міжнародної наук.-практ. конф. (Осінні наукові читання-2012, м. Київ). – Київ, 2012. – С. 108 - 110.

АНОТАЦІЯ

Сльота Ю.Г. Господарсько-правове регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню господарсько-правового регулювання інвестиційної діяльності в умовах членства України в СОТ.

Розроблено періодизацію історичного розвитку законодавства України в сфері інвестиційної діяльності. Сформульовано практичні рекомендації щодо надання системності та досягнення комплексності законодавчого забезпечення інвестиційних відносин в контексті гармонізації вітчизняного законодавства із системою угод СОТ, визначено напрями підвищення ефективності засобів державного регулювання інвестиційних відносин за участю інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційні відносини, господарсько-правове регулювання, СОТ, спеціальна (вільна) економічна зона, інноваційні відносини.

АННОТАЦИЯ

Слета Ю.Г. Хозяйственно-правовое регулирование инвестиционной деятельности в условиях членства Украины в ВТО. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно - процессуальное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена комплексному исследованию хозяйственно-правового регулирования инвестиционных отношений в условиях членства Украины в ВТО.

Разработана периодизация исторического развития законодательства Украины в сфере инвестиционной деятельности.

Определено содержание хозяйственно-правового обеспечения осуществления инвестиционной деятельности в условиях членства Украины в СОТ, в связи с чем исследованы вопросы гармонизации внутреннего законодательства Украины и норм ВТО в сфере регулирования инвестиций, проведен анализ содержания норм ВТО, в частности положений Соглашения по мероприятиям в области инвестиционной политики, имеющим отношение к торговле (ТРИМС) на предмет их имплементации в законодательство Украины.

Сформулированы практические положения о необходимости достижения комплексности законодательного обеспечения инвестиционных отношений в контексте гармонизации отечественного законодательства с системой права ВТО, определены направления повышения эффективности мер государственного регулирования инвестиционных отношений с участием инвесторов.

Предложено повысить качество правового регулирования инвестиционной деятельности в рамках участия Украины в ВТО путем принятия Закона Украины «О правовых основах сотрудничества Украины и ВТО», в котором бы содержались принципы и основы участия Украины в ВТО; основные черты сотрудничества Украины с другими членами организации, в частности в сфере иностранного инвестирования; определялся перечень соглашений системы ВТО, ратифицированных Украиной; а также механизмы разрешения споров, возникающих между субъектами хозяйствования (резидентами и нерезидентами) в рамках ВТО.

Предложены пути дальнейшей систематизации законодательства в сфере регулирования функционирования специальных (свободных) экономических зон в рамках стимулирования инвестиционной деятельности, в частности в контексте привлечения иностранных инвестиций, путем принятия Закона Украины «О создании и функционировании специальных (свободных) экономических зон» в котором путем синтеза методов кодификации и инкорпорации следует закрепить порядок создания, управления и ликвидации свободных экономических зон, определить особенности их правового режима.

Поддерживается научная дискуссия относительно необходимости принятия Инвестиционного кодекса Украины в котором были бы аккумулированы наиболее эффективные механизмы законодательного регулирования инвестиционной деятельности, в том числе с участием иностранных инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционные отношения, хозяйственно-правовое регулирование, WTO, специальная (свободная) экономическая зона, инновационные отношения.

SUMMARY

Slota Y.G. Economic legal regulation of investment activity in the conditions of Ukraine's membership in the WTO. - As the manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.04 – economic law, economic procedural law. – Yaroslav Mudryi National law University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The Thesis is devoted to complex research of economic legal regulation of investment activity in conditions of Ukraine's membership in the WTO.

Periods of historical development of the Ukrainian legislation in investment activity sphere were developed. Practical recommendations for provision and achieving of systematicity and comprehensiveness of legislative support in investment relations were formulated in the context of harmonization of the national legislative framework with the WTO agreement system, directions of increase the effectiveness of state regulation measures of investment relations with investors are defined.

Key words: investments, investment activity, investment relations, economic legal regulation, WTO, special (free) economic zone, innovative relationships.

Відповідальний за випуск

І. М. Жуков

Підписано до друку 16.04.2015 р. Формат 60х90/16

Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.

Ум.- друк. арк. 0,7. Облік.- вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 1195.

Друкарня

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.